

Medlemsbladet

Uppsala Senioruniversitet Årgång 39 Nr 5 Oktober 2017

Vägen till nuet i ny rapport s. 6

Uppsala – stad i förvandling s. 7

Resor och studiebesök s. 11

Medlemsbladet

Medlemsinformation för Uppsala Senioruniversitet. Utkommer med fem nummer per år. Ansvarig utgivare: Per Olof Osterman

Redaktion:

Karin Carlsson, Inger Hammer, Birgitta Johansson (ordförande, jo.birgitta@telia.com), Anders Källström (layout), Lena Köster, Bror-Erik Lundin, Barbro Nilsson Garbergs och Maria Wold-Troell (layout)

Foto: Inger Hammer där inget annat anges

Tryckeri: Wikströms Tryckeri AB, Uppsala

ISSN: 1651-0445

Uppsala Senioruniversitet

Org nr 81 76 02-4969

Ordförande: Per Olof Osterman

Sekretariat

Adress: Bergsbrunnagatan 1
753 23 Uppsala

Telefon: 018-24 35 01

Öppettider: mån-fre kl. 10.00-12.00

E-post: usu@usu.se

Malin Åkerblom, ordf.

018-32 07 34 (hem)

USU:s årsavgift: För att delta i USU:s aktiviteter måste du ha betalat årsavgiften 250 kronor. Den betalas en gång per år helst under oktber-november och gäller följande kalenderår.

Meddela adressändring. Det är viktigt att sekretariatet har rätt adress till sina medlemmar så att informationen går fram. Glöm därför inte att ändra e-post, annan adress och telefonnummer under Mina sidor på vår webbplats eller meddela expeditionen.

www.usu.se

Uppsala
Senioruniversitet

**Nästa nummer 1 2018
utkommer 9/1
Manusstopp 27/11**

Serie med filmade föreläsningar blev succé

Redan första anmälningdagen gjordes ett glädjande stort antal anmälningar till höstens aktiviteter, mer än 3 700. Denna gång klarade anmälningssystemet bra att hantera anstormningen vid öppnandet kl. 10. Själv fick jag könnummer kring 1 340 och fick vänta en timme. Har man otur kommer man inte med på önskad aktivitet, men lottning är det mest rättvisa vi kan erbjuda.

Som förväntat blev serie nr 15 om Tillståndet i världen snabbt övertecknad. Efter en vecka stod 96 på reservplats. Samtidigt hade 92 anmält sig till den filmade varianten, nr 16! Intressant är att endast fem på reservplats anmält sig till filmade serien. Många

uppskattar alltså och nöjer sig med att ta del av filmade föreläsningar medan andra prioriterar det sociala och närvaro på plats.

Rapportseriegruppen ger i höst ut en rapport om den biologiska evolutionen, en föreläsningsserie som sträckt sig över tre terminer. Bakom rapporten ligger ett mycket ambitiöst och tidskrävande arbete för att åstadkomma en täckande och intressant sammanfattning av seriens föredrag. Läs mer på sidan 6 – och läs rapporten!

Per Olof Osterman, ordförande

Från sekretariatet

Nu har vi snart 4 000 medlemmar. På sekretariatet rationaliserar vi för att kunna fortsätta att sköta administrationen med frivilliga krafter. Vi har till exempel börjat sända fakturor som bilagor till e-post, något som spar mycket arbete. Som vanligt när man börjar något nytt kan det ibland fallera, och en del utskick har inte nått mottagaren utan vi har fått sända igen. Vi har också förstått att somliga får sina fakturor bland skräpposten, och alla tittar inte i den brevlådan. Ändå ber vi er som har dator att hjälpa oss genom att ange er e-postadress om ni inte redan har gjort det, och kontrollera den ni har under Anmälan – Mina sidor. Vi sänder också många meddelanden via e-post. Ju fler som nyttjar e-postfunktionen, desto bättre hinner vi hjälpa dem som inte har dator.

Malin Åkerblom och Bertil Eriksson

Tisdagsföreläsningar

Tisdagsföreläsningarna är fritt tillgängliga för de medlemmar som har betalat årsavgiften. De filmas så att Senioruniversitetets medlemmar kan titta på dem på www.usu.se under två veckor efter respektive föreläsningstillfälle.

17 okt kl 13.15-14.30

Arne Ljungqvist

Från Mühlegg till Johaug. Antidopningsbyråns Wadas kamp mot fusk inom idrotten

Missionskyrkan

31 okt kl 13.15-14.30

Tone Tingsgård

Sverige i Afghanistan 2002-2014

Missionskyrkan

14 nov kl 13.15-14.30

Dan Larhammar

Hur hittar man en akupunkturpunkt? Kritisk granskning av alterna-

tivmedicinska behandlingsmetoder.

Grönwallsalen, Akad. sjukhuset, ing. 70

28 nov kl 13.15-14.30

Frauke Ecke

Bävernns återkomst i det svenska landskapet – från utrotad till älskad och hatad

Grönwallsalen, Akad. sjukhuset, ing. 70

12 dec kl 13.15-14.30

Gabriel Söderberg

"Nobelpriset i ekonomi" – hur och varför kom det till?

Grönwallsalen, Akad. sjukhuset, ing. 70

Dan Larhammar slår hål på myter

Dan Larhammar

I dessa dagar då problemen med faktaresistens och lögnaktighet är besvärande är det skönt att få träffa en förnuftets apostel. Dan Larhammar, farmakolog med titeln professor i molekylär cellbiologi, är en engagerad motståndare mot fördomar och vidskepelse. Dessutom är han en omvittnat inspirerande föreläsare som alla bör ta chansen att lyssna på den 14 november.

Dan Larhammar forskar om evolutionen hos ryggradsdjur. Syftet är att klarlägga vid vilka tidpunkter nya funktioner har uppstått och hur dessa förändrats under evolutionen.

Han har alltid varit intresserad av varför folk tror som de gör, och under sina funderingar runt kreationism kom han i kontakt med Föreningen Vetenskap och Folkbildning (VoF) där han var ordförande 1998-2004. Föreningen har ungefär 3 000 medlemmar. Syftet är att främja folkbildning om vetenskapens metoder och resultat. VoF ger ut tidskriften *Folkvett* och ordnar föredrag i ämnen relaterade till vetenskap och pseudovetenskap. Föreningen utser *Årets folkbildare* och *Årets förvillare*, och man samarbetar med Humanisterna som främjar icke-religiös humanism.

KREATIONISM ELLER SKAPELSE är uppfattningen att världen och allt levande helt eller delvis har tillkommit genom avsiktlig gudomlig skapelse och en övernaturligt styrd process (Wikipedia). De flesta människor har någon form av skapelse. Det är begripligt eftersom den omgivande kulturen i många delar av världen är skapelseberoende. Men att vissa svenska friskolor sprider sådana läror i ett upplyst samhälle är oacceptabelt.

Dan Larhammar är starkt emot religiösa friskolor. Skolinspektionen borde bli vassare och göra oanmälda besök, anser han. Som framtida projekt ska VoF satsa på skolan och håller på att sammanställa en handledning för hur lärare ska bemöta elever som är kreationister, utan att kränka dem.

NUMERA SPRIDS VILSELEDANDE information snabbt på nätet, obekymrat av kvacksalverilagstiftning. Vissa lögnaktiga rön kan verka harmlösa, som akupunktur och plåster mot tinnitus. Men det finns ju också livsfarliga charlataner. Macchiarinis operationer, undergörande salvor, botemedel mot cancer – man säljer hopp till människor i nöd.

Alternativmediciner med falska förespeglningar kan få sjuka att välja överksam behandling i stället för sjukvård, med fatala följder. Ryktesspridningen att mässlingsvaccination kan leda till autism har medfört dödliga mässlingsutbrott i USA och Europa.

Vad kan vi göra för att motverka faktaresistens och vidskepelse?

Upplysning är svaret. Vi kan glädja oss åt att pressen skärpt sig på senare år. De stora tidningarna, till och med Expressen, har egna vetenskapsjournalister som skriver artiklar av hög kvalitet. Public Service gör sitt bästa. Dan vill också uppmana forskare att delta mer i samhällsdebatten. Vetenskapen har högt anseende i vårt land; faktiskt hörs forskarna mer nu än för några år sedan och det anses inte längre skämmigt att skriva för allmänheten.

Och vi enskilda människor ska modigt bemöta falska påståenden efter bästa förmåga. Vem vill bli lurad? Att försöka tänka och agera rationellt ger framgång. Samtidigt måste vi vara ödmjuka och inse att vi inte vet allting. Dan ger mig några exemplar av senaste *Folkvett* med välskrivna artiklar – läs den!

Maria Wold-Troell

Vaccination av barn mot mässling. Källa newsner.com

Akupunkturlinjer och -punkter. Källa Aarhus Akuliv

Dan Larhammar håller sin tisdagsföreläsning *Hur hittar man en akupunkturpunkt? Kritisk granskning av alternativmedicinska behandlingsmetoder* den 14 november kl. 13.15 i Grönwallsalen.

Bävaren är tillbaka – bra eller dåligt?

Frauke Ecke kom till Sverige och Uppsala år 1994 från sin uppväxtstad Osnabrück i Tyskland. Hon planerade att studera en termin i Sverige, men hon är fortfarande kvar efter 23 år. Efter ett förflutet som forskare vid SLU i Uppsala har hon nyligen tillträtt en tjänst vid SLU i Umeå där hon tillhör Institutionen för vilt, fisk och miljö.

Frauke Ecke är ansvarig för den svenska miljöövervakningen av smågnagare, och hon har också studerat bäverstammens påverkan på miljön. Hon ska vid sin tisdagsföreläsning den 28 november tala om bäverns återkomst till Sverige.

– Bävaren var i slutet av 1800-talet utrotad i Sverige efter många år av intensiv jakt, säger Frauke Ecke. Päls och kött var de huvudsakliga produkterna av den jakten. Under 1920-talet började man återinföra bävaren från Norge. Sedan dess har bäverstammen växt och vi tror att det i dag finns över 100 000 djur i Sverige.

Bävaren är en viktig naturvårdare. Den skapar ett varierat landskap som är bra för många djur och växter. Den skapar dammar som är grunda och rika på föda, vilket är positivt för en del fågelarter, framför allt änder.

– Men det finns också vissa problem med bävaren. Till exempel hotas utvecklingen av vitryggig hackspett av bäverns benägenhet att fälla grova strandnära aspträd. Detta har kunnat observeras vid Färnebofjärden, där vitryggen är lokaliserad. Hackspetten tar i stor utsträckning sin föda från aspen. Fördämningarna kan också orsaka översvämningar, som kan skada ungskog av gran. Granen har ett ytligt rotsystem och är därför extra känslig för vata.

– Ett annat problem är att det i nybildade bäversystem observerats ökade halter av metylkvicksilver. Metylkvicksilver är den giftiga formen av kvicksilver och det är därför viktigt att reda ut hur spridningen av detta ämne påverkas av bäverns framfart.

Text och foto Bror-Erik Lundin

Frauke Ecke håller sin tisdagsföreläsning *Bäverns återkomst i det svenska landskapet – från utrotad till älskad och hatad* den 28 november kl. 13.15 i Grönwallsalen.

"Nobelpriset i ekonomi" – till nytta eller skada?

Gabriel Söderberg är forskare vid Ekonomisk-historiska institutionen vid Uppsala universitet. Han har också en anställning som ekonom i Sveriges Riksbank. Gabriel kommer vid sin tisdagsföreläsning den 12 december att berätta om Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap

till Alfred Nobels minne. Priset har kommit att kallas för Nobelpriset i ekonomi.

Priset instiftades 1968 i samband med Riksbankens 300-årsjubileum, säger Gabriel Söderberg.

– Dåvarande riksbankschefen Per Åsbrink var den som drev frågan om prisets tillkomst. Riksbanken har utfäst sig att för evig tid finansiera priset, som delas ut årligen i samband med de ursprungliga vetenskapspriserna den 10 december.

Riksbanken har ingen roll i processen att utse pristagare utan detta sköts av Vetenskapsakademien. Diskussionerna kring nomineringar och pristagare är sekretessbelagda i åtskilliga decennier. Därför är det svårt

att få kunskap om hur fastställande av mottagare har diskuterats.

– Priset har ofta ifrågasatts, säger Gabriel. Vissa, inte minst representanter för andra vetenskapsgrenar, har hävdats att ekonomipriset ibland har delats ut för teorier som vid praktisk tillämpning snarare skyndat på samhällsskadliga effekter än att förhindra dem.

TILLSAMMANS MED PROFESSOR Avner Offer, Universitetet i Oxford, har Gabriel Söderberg publicerat boken *The Nobel Factor: The Prize in Economics, Social Democracy and the Market Turn*. Under hösten utkommer boken *Finance and the Welfare State: Banking Development and Regulatory Principles in Sweden, 1900–2015*, som Gabriel skrivit tillsammans med Mats Larsson, professor vid Uppsala Universitet.

Text Bror-Erik Lundin, foto Tobias Jakobsson

Gabriel Söderberg håller sin tisdagsföreläsning *"Nobelpriset i ekonomi" – hur och varför kom det till?* den 12 december kl 13.15 i Grönwallsalen.

Finland och Sverige liknar varandra

Många saker förenar Sverige och Finland, inte bara historien och kontakten medborgarna emellan. Precis som i Sverige finns sedan ett trettiotal år tillbaka senioruniversitet också i Finland.

Våren 2017 riktade Senioruniversitetet blickarna mot Finland genom serien "Finland 100 år", en serie som satte fokus på finska språket, den ekonomiska utvecklingen och inte minst designen med Marimekko, Iittala och andra välkända märken. Anledningen är att Finland under 2017 firar 100 år som självständig nation.

LIKSOM I SVERIGE är seniorernas verksamhet i Finland koncentrerad till flera orter, inte bara till universitetsstäderna. Senioruniversitet finns vid arbetar- och medborgarinstitut eller vid sommaruniversitet runt om i

Finland. Namnen Senioruniversitet och Pensionärsuniversitet används parallellt.

För ett tiotal år sedan ägde ett inspirationsutbyte rum mellan Uppsala Senioruniversitet och den svensktalande motsvarigheten i Åbo, som då var under uppbyggnad. Med på besöket var utbildningsplanerare Pian Åkerlund som berättar att senioruniversiteten i Finland nu har blivit en mötesplats för dem som vill lära sig att utvidga sitt tänkesätt, att utveckla sin personlighet och att skaffa hjälpmedel för att förstå den omgivande världen. Deras populäraste verksamhetsformer är kurser, seminarier, studiecirklar och diskussionsgrupper som kombineras med exkursioner och studieresor.

Precis som i Sverige med andra ord.

Karin Carlsson

Vägen till nuet

Ny rapport om den biologiska evolutionen

Omslaget till rapporten är form-givet av Göran Prage.

Vill du uppdatera din kunskap om den biologiska evolutionen utan att behöva läsa tjocka luntor i ämnet? Då har du något att se fram emot i november.

I början av november kommer nämligen Senioruniversitetets rapport nr 21 ut. Den täcker tre terminers föreläsningar om just den biologiska evolutionen, ända från Big Bang till människa, vår nutid och spekulationer om vår framtid. Serien pågick från våren 2016 till och med våren 2017.

Den första terminens föreläsningar gick från universums kemiska evolution och livets uppkomst på jorden över

både växters och djurs evolution och evolutionära anpassning till epigenetik och hur den påverkar oss.

TERMIN TVÅ FOKUSERADE på utvecklingen av Homo sapiens, där DNA-analyser av arkeologiska fynd ständigt flyttar fram vår kunskap, men behandlade också den agrara revolutionen, skrivkonstens och musikens utveckling.

Under den avslutande terminen belyste några föreläsare utvecklingen av konst och nyhetsförmedling. Frågor om hjärnans anpassning till dagens livsstil och om hur kroppen klarar förändrade kostvanor togs också upp. Den sista föreläsningen behandlade tankar om människans fortsatta existens: Hur ser människans framtid ut på vårt ömkligt lilla klot?

SOM DU SER är detta en spännande, kunskapsrik rapport. Många föreläsare har själva skrivit artiklar. Andra har gett rapportgruppens medlemmar tillåtelse att referera deras föreläsning.

Vi önskar trevlig läsning!

Rapportgruppen genom Gunilla Öbrink

Rapport nr 21, *Från Big Bang till människa*, kan laddas ner på www.usu.se (finns under Arkiv/Rapporter). Den kan också köpas från sekretariatet för 100 kronor + porto.

USU:s historia på webben

Uppsala Senioruniversitet (USU) och dess föregångare Uppsala Pensionärsuniversitet har existerat i 38 år sedan det bildades hösten 1979. Men vad har hänt under alla dessa år – vilka var de framsynta och entusiastiska personer som byggde upp och utvecklade verksamheten?

WebbIT-gruppen arbetade under våren 2017 med ett projekt med arbetsnamnet "USU:s profiler". Syftet med projektet var att på ett lättillgängligt sätt ge våra medlemmar en bild av historien. Vi ville lyfta fram några av de personer som har haft avgörande betydelse för föreningens utveckling, nämligen ordförande och hedersmedlemmar. Projektet är nu färdigt.

I bildarkivet på www.usu.se har en ny underkatalog skapats, nämligen nummer 10: Ordförande och hedersmedlemmar. När man klickar på underkatalogen visas bilder på samtliga. För att få fram en text om varje person klickar man på respektive bild. De korta texterna har hämtats ur längre texter skrivna av Maj Aldskogius.

En annan nyhet finner vi på webbplatsen under fliken "Om USU" och "Historik". Här kan vi läsa om USU:s historia i artiklar som är hämtade ur Senioruniversitetets jubileumsrapporter. De ger en mycket intressant inblick i utvecklingen. Där hittar vi också bilder på personer, speciellt från de första åren.

Olof Wallenius

AV-tekniker sökes!

Senioruniversitetet har en grupp medlemmar som fungerar som AV-tekniker och hjälper våra föreläsare med ljud och bild. Nu söker vi fler som vill hjälpa till. Man ska ha viss vana av datorer och teknisk apparatur. Utbildning i de system vi använder ges vid varje terminsstart under trivsamma former.

Som AV-tekniker går man förstas gratis på den föreläsningsserie man är delansvarig för – och kommer garanterat med på den, även om den blir fulltecknad.

Är du intresserad? Hör då av dig till AV-samordnaren Lasse Sunnås, lasse.sunnas@bredband.net, tel 018-30 06 98 eller 070-835 06 98.

Välkommen i gänget!

Europas seniorer

Den europeiska federationen av senioruniversitet (EFOS) som Uppsala Senioruniversitet tillhör har en webbplats: www.efos-europa.eu. Här presenteras bland annat fortlöpande information om vad som händer i andra europeiska senioruniversitet under rubriken EFOS News, som utkommer med ett par nummer per år. På webbplatsen kan man även läsa om de projekt som EFOS deltagit i och separata artiklar som handlar om studier för seniorer i Europa.

Björn Odin

Uppsala växer snabbt – hot eller möjlighet?

Senioruniversitetets paneldebatt den 13 september om Uppsalas snabba tillväxt blev välbesökt. Moderatorn Maria Ripenberg från UNT lotsade panelens deltagare genom debatten: förre fastighetsdirektören Sten-Åke Bylund, professor Per G Berg från SLU samt kommunalråden Erik Pelling (S) och Fredrik Ahlstedt (M).

Från vänster: Sten-Åke Bylund, Per Berg, Maria Ripenberg, Fredrik Ahlstedt, Erik Pelling

Man var rätt överens om att Uppsala har bra förutsättningar att utvecklas positivt. Läget och tillhörigheten till huvudstadsregionen gör staden attraktiv som arbetsort och bostadsort. Uppsala har haft en gynnsam ekonomisk utveckling.

– Om man översätter den ekonomiska utvecklingen till en sorts regional BNP kan man se en tillväxt på i genomsnitt 6–8 procent de senaste åren, sa Fredrik Ahlstedt.

Bygg nytt med varsamhet

Per Berg kallade Uppsala en småstad med en mognad i de centrala delarna och en innerstadskärna stor som en småstad. Nu byggs en helt ny stad vilket kräver stor varsamhet.

Utbyggnaden bör också ske i tätorter på landsbygden, enligt Erik Pelling.

– Men det gäller att komma ihåg att kommunen till stor del består av mycket attraktiv och värdefull åkermark, sa han. Det är viktigt att värna om den för att säkerställa livsmedelsproduktion.

Tiiia Derblom Anderson tycker som gammal Uppsalabo att vissa nybyggnader är tämligen groteska och att det finns skräckexempel särskilt i Gränby.

Uppsala växer så det knakar.

Sten-Åke Bylund sa att Sverige har Europas högsta byggkostnad och högt markpris. Det har medfört att det börjat uppstå vakanser i nybyggnationen. Att det är ekonomiskt svårt för vissa befolkningsgrupper att skaffa bostad märks också.

Tätt och otrivsamt

Förtätning av bostäder diskuterades liksom ingrepp på befintliga grönområden och parker. Per Berg sa att husen ofta står för nära varandra och att gårdarna görs för små och otrivsamma. Sten-Åke Bylund höll med och sa att otrivsamma gårdar är bra miljöer för lyckad integration.

Liknande synpunkter kom från publiken i en avslutande frågestund. Här kom också trafiksituationen upp med kritik mot nyligen genomförda förändringar av busstrafiken. Trafiksystemens betydelse för cityhandeln berördes. Man ifrågasatte även planerad bebyggelse i farliga områden, som i utsläppsrika miljöer och på förorenad mark.

Bror-Erik Lundin

Anders Uddgren från Lövstalöt tycker att förtätningen gör vissa områden i Uppsala mer otrivsamma. Han ifrågasätter om tillväxten verkligen behöver gå så snabbt som nu.

Rapport från en stipendiat Paris 1968 och 2017

Anita Berg vid Seine och Notre Dame.

Anita Berg är en av Uppsala Senioruniversitets stipendiater år 2017. I maj gjorde hon en resa till Paris som hon återupplevde efter nästan 50 år. Här kommer hennes reserapport från en het och lärorik vecka.

Alliance française ligger på den hårt trafikerade Boulevard Raspail mitt i Paris. Det nedslitna huset är gigantiskt, 6 000 m². I maj var både biblioteket och bokhandeln stängda. Men kursutbudet är stort och undervisningen utmärkt. Jag gick en traditionell kurs, men man kan också studera franska genom workshoppar eller teater, och förskolebarn kan lära sig franska med sång och lek.

DET ÄR INTE FÖRSTA GÅNGEN jag studerar vid Alliansen. Första gången var våren 1968. Jag arbetade som barnflicka hos en rar familj med fyra små barn. Självt var jag 19 år. Men den politiska oron i april exploderade i maj, och Alliansen stängde.

Nu i maj 2017 är det inte strejker och demonstrationer som stör mina studier. Parisborna har upplevt den hetaste maj på decennier och termometern visade hela veckan över 30 grader! Eftermiddagslektionen var det inte tal om. Vi skulle arbeta i språkstudion utan AC eller fönster – omöjligt.

Kvällarna däremot var ljuvliga. Jag gick i 50 år gamla spår som en annan Patric Modiano i *Dans le café de la jeunesse perdue*.

SOM 19-ÅRING SLUKADE JAG Ernest Hemingway och visste att det var på barerna och caféerna på Place de la Contrescarpe som han på 1920-talet skrev sin första roman, *The Sun Also Rises* som kom ut 1927. Då, 1968, var Place de la Contrescarpe smutsigt och fattigt. Nu är det lilla runda torget upprustat och bilfritt, kantat av små caféer och stora träd.

Många decennier senare skriver Hemingway om 1920-talets Paris i *A Moveable Feast*, 1964. Han skriver om sina författarmödor, om Gertrud Stein som höll hov, om "alla" som var där: storfräsaren Scott Fitzgerald, den blyge T S Eliot, den gamle profeten Ezra Pound. Om Salvador Dali och om den unge Picasso, Steins skyddssling som stod inför sitt stora genombrott. De av Medlemsbladets kära läsare som sett Woody Allens film *Midnight in Paris* vet kanske att den är baserad just på Hemingways roman.

SYLVIA BEACHS ENGELSKA bokhandel Shakespeare and Company var en samlingsplats för det angloamerikanska författarkollektivet på 1920-talet. Den låg på Rue de l'Odeon men förstördes av nazisterna och återställdes aldrig. Men nu finns den i ny tappning! Ett stenkast från Notre Dame över floden, bakom en liten rosenpergola ligger Paris charmigaste bokhandel med bokhyllor från golv till tak och boktravar överallt, med läshörnor och ett Tea room för five o'clock tea.

Om du inte har pengar kan du sova över där. Du behöver bara arbeta lite i bokhandeln och skriva din självbiografi. Självt störtade jag vidare i gamla och nya spår.

Tack till Senioruniversitetet för en het, lärorik och underbar vecka i Paris!

Anita Berg

Utbyte med Italien

Senioruniversitetet i Lignano-Sabbiadoro (vid Adriatiska havet) vill ha ett utbyte med Uppsala Senioruniversitet under 2018. En grupp om fem till åtta personer besöker Uppsala under fem dagar i april, och motsvarande besök i Lignano sker i september. Är du intresserad? Kontakta i så fall BrittMari Ekholm senast den 5 november, BrittMari.Ekholm1938@gmail.com.

Intresserad av Bretagne?

Ett utbyte planeras mellan Uppsala Senioruniversitet och en fransk kulturhistorisk förening (ADAPH) i Bretagne. Utbytet med ett femtontal seniorer från varje land är tänkt att genomföras i Uppsala 21–25 maj 2018 och i Vannes i Bretagne under september 2018, med hotell eller boende i familj.

Du som är intresserad av att delta i ett sådant utbyte, anmäl ditt intresse till Carin Söderberg, carin.soderberg@live.se, Karin Hagström, karinhaggar@hotmail.com, eller Karin Carlsson, karin-e.carlsson@telia.com före den 5 november 2017.

Madama Butterfly vid Ljusnarens strand

Hela Madama Butterfly-ensemblen utanför operahuset i Ljusnarsberg. Foto: Sven-Erik Hallbeck

Senioruniversitetets resegrupp hade lyckats pricka in en av de finaste sensommardagarna för en operaresa till den kritikerhyllade föreställningen av Giacomo Puccinis *Madama Butterfly* på Opera på Skäret vid sjön Ljusnaren utanför Kopparberg.

Redan själva resan dit i strålände sol var en trevlig upptakt, två och en halv timmes färd med buss från Upplands slätt till Bergslagens mörka skogar och spegelblanka sjöar. Väl framme väntade en god lunch innan föreställningen började.

OPERA PÅ SKÄRET är Sveriges största sommaroperafestival. Festivalen grundades år 2004 av operasångaren Sten Niclasson. Skäret är ett litet sågverkssamhälle i Ljusnarsbergs kommun. Man kunde förmoda att ett avlångt virkesmagasin i ett nedlagt sågverk där solstrålarna sipprar in mellan de glesa väggplankorna skulle göra det svårt att flytta vår inbillning till Cio-Cio Sans, Madama Butterflys hus i Nagasaki, men det fungerade mycket väl. Den tragiska historien om den trogna Cio-Cio San och hennes svekfulle make löjtnant Pinkerton blev precis så hjärtskärande och trovärdig som den är avsedd att vara.

Kvällens Butterflyroll sjöngs av Elisabeth Teige, som var i en klass för sig. Samspelet mellan henne och hennes tjänare Suzuki, sjungen av Siv Oda Hagerupsen gick rakt in i hjärtat. Både den sparsamma scenografin och de färggranna och fantasifula dräkterna förstärkte intrycken. Ett nytt, lite hotfullt inslag som inspirerats av No-teatern, var fyra svartklädda kurokos i mask som tysta fungerade som ett slags närvarande scenarbetare under föreställningen.

UNDER PAUSEN KUNDE vi stå i klar höstsolluft och se ut över Ljusnarens blänkande yta. Det kommer också att vara ett minne från den lyckade operaresan.

Kerstin Thelander

Resa till Tensta och Nortuna

I slutet av augusti gjorde Senioruniversitetet en andra resa till Tensta och Nortuna, eftersom vårens resa blev övertecknad. Guide i Tensta var Cecilia Johansson och i Nortuna Johan Alexander Lindman.

Tensta kyrka är från 1200-talet. År 1437 tillkom kalkmålningar utförda av Johannes Rosenrod som hade kallats in från Tyskland av riksrådet Bengt Jönsson på Salsta gård. Bengt Jönsson gjorde stora donationer till kyrkan och är avbildad på kyrkväggen i ett "donatorporträtt". Målningarna föreställer som sig bör skapelsen, syndafallet, Jesu födelse, korsfästelsen, yttersta domen, apostlar, heliga kvinnor och män, djävlar och hiskeliga odjur. I ett av tvärskeppen finns målningar som skildrar den heliga Birgittas liv. Rosenrods målningar kalkades över på 1700-talet. I början av 1900-talet började man ta fram målningarna, och år 2014 gjordes den senaste rengöringen.

Efter lunch besökte vi Nortuna Ostindiska Museum som öppnades 2015 i den gamla prästgården. Museet är litet, välordnat, pedagogiskt uppbyggt och spännande. Det belyser Ostindiska Companiet och dess verksamheter; livet ombord, handel med kryddor, te, porslin och annat österländskt som fördes hem till Sverige.

Självklart fick vi information om Nortuna gårds store son Anders Sparrman, den av Linnés lärjungar som reste längst ut i världen och som växte upp i Tensta prästgård. År 1765 mönstrade han 17 år gammal på Companiets skepp Stockholms slott som skeppsläkare. Kapten var Carl Gustaf Ekeberg som ägde Altona gård nära Tensta.

Vilka kunskaper om svensk medeltid och fjärran länder kan inte en kort resa på den uppländska landsbygden ge! Särskilt som här med suveräna guider.

Text Stig Nyberg, foto Ingegerd Appelgren

Septemberresa till Kolmården

Foto Lars Fagerberg

Foto Ingegerd Fagerberg

Den röda pandan är trots namnet närmare släkt med tvättbjörnen än med jättepandan. Den äter dock som jättepandan främst bambu och har ett förlängt handlovsben, en "falsk tumme" som den greppar bambun med.

Surikaten är ett socialt rovdjur som lever i flock, där alla hjälps åt att ta hand om ungarna och vakta reviret. Även de honor som aldrig fått egna ungar kan ge di till ungarna!

Foto Lars Fagerberg

Den imponerande sibiriska tigen har påfallande stora tassar, som är anpassade för att inte sjunka ner i snö.

Temat för dagen var "Spår av evolutionen". Ett trettiotal USU-studenter antrände en buss på S:t Eriks torg för en färd till Kolmårdens Djurpark.

På Kolmårdens Forsknings- och utbildningscentrum möttes vi av Marie Garstad, zoolärare. Hon inledde dagen med en översiktlig föreläsning om evolutionsteorin, som hon definierade som den vetenskapliga modell som beskriver hur allt liv på jorden har utvecklats från en gemensam urform. Evolutionen kan inte förutses och har inget mål. Förutsättningarna är: variation, ärftlighet och selektion.

Störst och vackrast

Som exempel på naturlig, ekologisk selektion nämndes björndjursmedlemmen pandan, som ju lever i en snäv nisch av bambuskog och är helt beroende av den för sin föda. Pandans tänder har förändrats så att de mera påminner om grisens än om rovdjurens. Marie berörde också "sexuell selektion" och exemplifierade med påfågeln enorma stjärtfjädrar och där honan väljer "störst och vackrast" inför parningen.

I föreläsningssalen fanns mängder med omsorgsfullt preparerade skelett. Marie visade på olikheter i utformningen av skelettbenen mellan olika djur.

Rundvandring

Efter denna teoretiska genomgång och en välsmakande lunch fick vi i två grupper vandra runt i den storslagna, branta Kolmårdsparken med zoolärarna Marie Garstad och Emelie Larsson som ciceroner. Där mötte vi nandun, en strutsliknande fågel, som dock utgör en egen ordning. En flock asiatiska vildhundar (Dhole), som lever i "storfamilj", tjusade oss länge med sina lekar.

Delfiner som nyfiket svischade runt vår guide blåste bubblor, som de sedan fångade. Vi stannade länge hos sälarna och framför allt hos de sydafrikanska sjöbjörnarna som paraderade framför våra fötter. Gorillorna visade lättjefullt upp sig utan att provoceras av vår närvaro (detta kan hända om man stirrar alltför intensivt på dem och det resulterar i att de kastar första bästa föremål på åskådaren). Till sist kom vi till de riktigt stora djuren: elefanter och noshörningar.

Forskningsnytta utanför djurparkerna

Denna oerhört intressanta dag avslutades med en elegant föreläsning av forskningschefen Mats Amundin, som med stor inlevelse berättade om sin forskning på framför allt delfiners förmåga att utnyttja sin "radar".

Den teknik som används för att studera delfinernas ekolokalisering har också kommit till användning för att upptäcka och beräkna antalet tumlare i Östersjön. Det här är ett exempel på hur Kolmårdens forskningsprofil kan utnyttjas även utanför djurparkerna.

Lars-Erik Appelgren

Söndag 19 november

Våra drömmars stad – Stockholms stadsteater

En teaterföreställning efter Per Anders Fogelströms älskade Stockholmssvit. Här i en rik och generös uppsättning av Linus Tunström och Ulla Kassius med många välkända namn i ensemblen. 2017 är det 100 år sedan Fogelström föddes och det kommer att uppmärksammas stort i Stockholm.

Tider: Avfärd från S:t Eriks torg kl. 10.30. Tid för lunch på egen hand före föreställningen som börjar kl. 13.00. Hemfärd direkt efter föreställningen. Beräknad hemkomst cirka 17.30.

Pris: 550 kronor

Ansvariga: Ingegerd Appelgren, Jeanette Backman

Första anmälningdag: 20 oktober

Fredag 8 december

Vad har domkyrkan gemensamt med slottet i Versailles?

Sten-Anders Smeds (f.d. statsgeolog) visar stensorter i domkyrkan och dess monument. Vi får se vardagliga stensorter som Uppsala-

granit från Stadsskogen, Ölands-kalksten och Gotlandskalksten, och andra mer lyxiga som marmor från Vattholma och Kolmården samt från Vestlax i Finland.

Till de mer speciella stensorterna i domkyrkan hör Älvdalsporfyr, alabaster från England och olika marmorsorter från dagens Belgien och Italien. De senare är stensorter som är så exklusiva att de dessutom imiterats i ett par av de högdagliga gravmonumenten.

Tid: kl. 10.00–11.30

Plats: Domkyrkans huvudentré

Ansvarig: Anki Mattisson

Pris: 100 kronor

Första anmälningdag: 10 november

Anmälan till resor

kan bara göras på telefon 018-24 35 01. Första anmälningdagen kan du anmäla dig via telefonsvararen från kl. 07.00. Du kan anmäla högst fyra medlemmar med namn och medlemsnummer. Kansliet har telefontid vardagar kl. 10–12.

Anmälan till USU:s resor är bindande, vilket innebär att den som anmäler sig till en resa måste betala hela avgiften.

Vid sjukdom återbetalas avgiften bara om reserv(er) finns. I så fall återbetalas avgiften minus en administrativ avgift på 75 kr.

Faktura skickas ut med e-post om inte medlem själv anmäler att hen vill ha brev faktura. Resegruppen förutsätter att medlem som uppger e-postadress läser sin e-post. Medlem kan vid telefonanmälan säga till om brev faktura.

Dagen före ett arrangemang skickar vi ut sms-påminnelse till deltagarna med uppgift om tid och plats för avresa.

Observera att alla resmål inte är handikappanpassade! Vid resor som innehåller promenader eller besöksmål med trappor uppmanar vi medlem som har svårt att gå, använder rollator eller dylikt att kontakta reseansvariga. I många fall kan problemen lösas i samarbete med personal på resmålet.

Resegruppen

Ingegerd Appelgren	070 744 43 33
Jeanette Backman	070 381 98 02
Margareta Knutsson	073 627 27 02
Anki Mattisson	070 978 15 32
Mia Virving	070 968 76 36

Sista landskapsresan gick till Dalsland

Foto Peter Wedberg

Den sista av en rad lyckade landskapsresor ordnades av Maj Aldskogius i juni i år. En av höjdpunkterna var båtfärden på Dalslands kanal.

Torsdagssalong – på en onsdag! Finland – 100 år av litterär självständighet

Medverkande: Kirsten Holm, konstnär och musiker, sjunger och spelar på kantele ur den gamla runotraditionen. Torsten Pettersson, professor i litteraturvetenskap, talar på temat "Skapa den sol som inte finns. Tankar och känslor i finsk poesi".

Ansvariga: Ingrid Åberg och Gunilla Öbrink

Tid: Onsdagen (OBS veckodagen!) den 22 november kl. 19.00

Lokal: Träffpunkten, Storgatan 11
Avgift: 150 kr. Förfriskningar ingår.

Anmäl deltagande till sekretariatet, telefon(svarare) 018-24 35 01.

Första anmälningdag:
Måndag 6 november från kl. 07.00

Från skrifvarstugan

PÅ VÄG HEM

- Tjena tjejen, hur e leget?
- Hej, hej - tack bra.
- Vart ska en sån liten pingla ta vägen då?
- Jag ska gå hem bara. Hem från skolan.
- Ja, du går i plugget där borta förstår jag. Men jag har inte spanat in dej förr.
- Nej, jag är ganska nyinflyttad i stan.
- Ere bra då? I plugget menar jag.
- Jodå, lärarna är bra, och vänner har jag också fått på den här korta tiden.
- Justa kompisar, ja, det är ju grejen det.
- Ja.
- Hörru, blir du inte trött i fötterna av att gå i dom där små dojorna? Jag kan skjutsa dej på min hoj!
- Nej, jag tror inte det.
- Men vadå? Är du inte lite hungrig också nu efter plugget? Jag kan fixa en slang med halka åt oss. Indiansenap har dom också. Hoppa upp på hojen vetja!
- Nej, jag går nog hellre.
- Men vad tusan - tror du nån tänker käka blängsylta på dig om du skulle sitta på min hoj?!
- Jag förstår inte.
- Med såna där pjuck kan du ju kolavippa av ont i tårna. Ja, ja, säger du nej till skjuts så får du väl skylla dig själv och ta en bulle i stället!

Ulla Stenström

(uppgiften var att använda slanguttryck)